

**พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน:
กรณีศึกษาชุมชนคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา**
**THE BUDDHIHT APPROACH TO EMPOWERMENT THE PARTICIPATION
IN COMMUNITY DEVELOPMENT: ACASE STUDY OF BANKLONGDAN
COMMUNITY RANOT DIHTRICT IN SONGKHLA PROVINCE**

พระสัมพันธ วฑฒโน

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูสิริธรรมภาณี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

บทคัดย่อ

การศึกษางานวิจัยเรื่อง พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา 2) หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชน 3) พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา และ 4) องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้นำ และตัวแทนประชาชนในชุมชนคลองแดน จำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาพบว่า

1) การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา คือ (1) ด้านเทคโนโลยี (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (4) ด้านจิตใจ และ (5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 2) หลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ หลักธรรมาสน์ 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักสังคหวัตถุ 4 ทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 จักร 4 และหลักอปปริหานิยธรรม 7 3) พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ได้แก่ 1. หลักธรรมาสน์ 4 คือ (1) สัจจะ (2) ทมะ (3) ขันติ และ (4) จาคะ 2. หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะและจิตตะ 3. หลักสังคหวัตถุ 4 คือ (1) ทาน (2) อุตถ และ (3) จริยา 4. ทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ

กัลป์ยามิตตดา 5. จักร 4 คือ (1) ปฏิรูปเทสวาส (2) สัมปยุตตสัมมาปณิธิ (3) อุตตสัมมาปณิธิ (4) ปุพเพตปญญตา และ 6. หลักการบริหารนิยธรรม 7 คือ (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ (2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพียงกันประชุม เลิกประชุมพร้อมกัน พร้อมเพียงในการช่วยกิจการงานที่เกิดขึ้น (3) ไม่ถืออำเภอใจบัญญัติในสิ่งที่ไม่สมควรไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ถอนสิ่งที่ตกลงร่วมกันบัญญัติไว้แล้ว (4) เคารพผู้เป็นใหญ่ที่เป็นประธานที่เป็นใหญ่ มีประสบการณ์มาก และเคารพเชื่อฟังแล้วถือปฏิบัติ (5) ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ข่มเหงรังแก ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น (6) เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน อนุสรณ์สถาน อันเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนและทำการบูชาตามประเพณี (7) จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครองแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล 4) องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้แก่ ความรู้สีก่อร่วมของการรวมกลุ่ม ค่านิยมประชาธิปไตย การทำงานร่วมกัน การพึ่งพาตนเอง และการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การเพิ่มพลังศักยภาพ, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การพัฒนาชุมชน

Abstract

The study have 4 main objectives 1) Development of Buddhist methods for enhancing community in Ban Klong Dan, Ranot District, Songkhla Province, 2) Buddhist principles in community development and, 3) Buddhist methods for enhancing the potential of community participation. A case study of Khlong Dan community, Ranot district, Songkhla province. 4) New knowledge potential of community participation. A case study of Khlong Dan community, Ranot district, Songkhla province. The study was a qualitative research, in-dept interview and got information from purposive selection such as community leader, people of Klong Dan community 15 members for enhancing the potential of community participation. The data was analyzed using for integrated and new knowledge.

The finding was as follow:

1) Development of Buddhist community in Ban Klong Dan, Ranot District, Songkhla Province such as (1) information technology (2) economy (3) natural resource (4) mind (5) social and culture. 2) Buddhism principle is an important part of development community such as 4 Gharāvāsa-dhamma (virtues for a good household life), 4 Iddhipada (path of accomplishment), 4 Sangahavatthu (bases of social solidarity), 4 virtues leading to temporal welfare, 4 Iddhipada, 4 Chakra (virtues wheeling one to prosperity), 7 Aparihaniyagamma (condition of welfare).

3) Buddhist methods for enhancing community by increasing potential of community: A case study of Khlong Dan community, Ranot district, Songkhla province. It was found that 1. 4 Gharavasa-dhamma (virtues for a good household) is including (1) Sacca (truth and honesty) (2) Dama (adjustment) (3) Khanti (tolerance) (4) Caga (liberality) 2.4 Iddhipada include Chanda (zeal) and Citta (dedication) 3.4 Sangahavatthu are Dana (giving) and Atthacariya (doing good) 4.4 virtues conducive to benefit in the present are Gunlayanamitta (good friend) 5.4 Chakra (1) living in a suitable (2) association with good people (3) setting oneself in the right course (4) having formerly done meritorious deeds 6.7 condition of welfare are (1) meeting often (2) start meeting together until finish the meeting (3) open mind and accept the agreement of the meeting (4) deferential, listening and follow the older person who is president and have an experience (5) honoring, take a good care and no sexual harassment to lady (6) respect to sanctuary, monument and another culture (7) to protect and nourish for priest. and 4) Creating new knowledge and increasing potential power cooperate of community. According to a case study of Khlong Dan community, Ranot district, Songkhla province such as community participation, Democracy, cooperation, Self-reliance, creative for develop the community.

Keywords: Buddhist Approach, Empowerment, Participation In Community, Community Development

บทนำ

ชุมชนเป็นสังคมขนาดกลางที่เชื่อมโยงสังคมขนาดเล็ก คือ บ้าน โรงเรียน กับสังคมใหญ่ คือ ประเทศชาติ และโลก ชุมชน มีทั้งบุคคล องค์ความรู้และสถานที่ สามารถให้การศึกษาในการพัฒนาให้มีคุณภาพชุมชนหรือท้องถิ่น จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น ๆ จะมีวิถีชีวิตตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น สามารถนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ มาใช้ได้อย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์ และรู้จักวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่กับชุมชน สิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงวิถีชีวิตศักยภาพชุมชนสามารถพิจารณาได้จากศักยภาพ และความสามารถของผู้คนในชุมชน ที่จะเข้าร่วมในการดำเนินการโดยยึดเอาผลประโยชน์ของชุมชนเป็น หลักไม่ว่าจะเป็นบุคคล การรวมกลุ่ม องค์กร หรือ เครือข่าย ศักยภาพชุมชนจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ของทุนมนุษย์ (Human capital) ทรัพยากรองค์กร (Organizational resources) และทุนทางสังคม (Social capital) ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาโดยส่วนรวม และปรับปรุงดูแลความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับชุมชน ทั้งนี้อาจ

เป็นการดำเนินการผ่านกระบวนการ ด้วยเช่นกันท้องถิ่นที่มีความพร้อมในด้านต่างนั้นก็ย่อมที่จะเพิ่มศักยภาพในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นการเป็นอย่างดี

การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนเป็นขั้นกายภาพนา ผูกอบรวมเจริญกายนี้สำคัญมากในการพัฒนา ถ้าพัฒนาบุคคลไม่ได้แล้ว กระบวนการพัฒนาก็ย่อมผิด การพัฒนาบุคคลนั้นต้องพัฒนาทั้งคนที่ทำงานและพัฒนาคนที่จะอยู่ในถิ่นที่พัฒนา และในการพัฒนาบุคคลนั้น ถ้าหากว่าขั้นที่หนึ่ง คือ กายภาพนาในแง่ไม่สำเร็จพัฒนานั้นก็แปลว่าล้มเหลว แต่การใช้ปัจจัยสี่หรือพวกวัตถุทั้งหลายและการรับความเจริญต่าง ๆ ทางเทคโนโลยี มุ่งจะเอามาเพื่อสนองตัณหาเพื่อวัตถุประสงค์เพียงจะปรนเปรอบำรุง บำเรอ อวดมั่งอวดมี แข่งขัน เป็นต้น การพัฒนานั้นจะต้องเกิดปัญหามากล้มเหลวมาก และไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้แท้จริง แต่เป็นการพัฒนาในที่นี้เป็นเพียงการทำให้ทันสมัยมากกว่า หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารหลักธรรม โดยผู้บริหารมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งทางกายและทางใจ ตลอดจนการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน

ดังนั้น จึงต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้ยึดวิถีพุทธมาใช้ในการดำเนินชีวิต การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หรือการสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับชุมชน กำลังเป็นประเด็นที่สำคัญโดยเฉพาะการพัฒนาชุมชน ที่พยายามยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมศูนย์กลางของการพัฒนา การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดเวทีประชาคมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนเอง ในการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งจะเห็นว่าศักยภาพของชุมชนในวิสัยทัศน์ใหม่ คือ กระบวนการเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การสร้างชุมชนแบบองค์รวมที่เป็นอิสระพึ่งพาตัวเองได้อย่างมั่นคงโดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องเตือนสติให้รู้ถึงความสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
2. หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
3. พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
4. องค์ความรู้ใหม่การเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักขวราสธรรมในพระไตรปิฎก โดยข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ บทความ เอกสาร เอกสารวิชาการ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (internet)

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยเลือกแบบเจาะจง (Porposive selection) ประกอบด้วย การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา หลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และพุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มนำชุมชน และกลุ่มประชาชนในชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา จำนวน 15 คน

3. การสังเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

4. สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แล้วนำมาวิเคราะห์โดยผู้วิจัยได้นำเสนอการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

1.1 ด้านเทคโนโลยี การส่งเสริมยกระดับอุตสาหกรรมเดิม สร้างให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่ ด้วยการทำวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมร่วมกันระหว่างภาคเอกชน มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย และภาครัฐ รวมถึงชุมชนในพื้นที่อันจะนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศแห่งนวัตกรรม ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิต

1.2 ด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภค แต่จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และรวมถึงการมีระบบคุณค่าด้วย

1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อวิถีชีวิตเพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การบูรณาการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 ด้านจิตใจ คุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ การสร้างความสุขแก่ส่วนร่วมควบคู่ไปกับการพัฒนาทางปัญญาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปทำให้เกิดความสุขที่เป็นบวกไม่มีผลกระทบ และผสมกลมกลืน เมื่อคนเรามีความสุขในระดับปัจเจกแล้ว จะกลายเป็นแรงช่วยให้สังคมภายนอกมีความสุขเช่นเดียวกัน

1.5 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน นำสู่การฝึกฝนและปัญญาให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติอีกทางหนึ่ง การส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

2. หลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้ โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไร เช่น กินดี-อยู่ดี-มีสุข เป็นต้น ซึ่งสามารถทำและพัฒนาได้ด้วยการใช้ความเพียรในการสร้างชุมชน สังคม และประเทศให้เข้มแข็ง การแสวงหาปัญญาหรือคบบัณฑิต รวมไปถึงการแสดงถึงเหตุปัจจัยในการสร้างประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยชัยภูมิหรือต้นทุนที่ดีที่มีอยู่แล้ว และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติอย่างยั่งยืน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประกอบด้วย

2.1 หลักฆราวาสธรรม 4 ธรรมข้อนี้เพื่อให้คนในองค์กรได้มีความสบายใจที่มีความจริงใจต่อกัน มีความอดทน มีการข่มจิตข่มใจและการเสียสละให้ปันสิ่งของแก่กันและกัน

2.1.1 สัจจะ ความจริงใจต่อกัน

2.1.2 ทมะ ความข่มใจ

2.1.3 ขันติ ความอดทน

2.2.4 จาคะ การเสียสละ

2.2 หลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จผลที่มุ่งหมายมี 4 ประการ คือ

2.2.1 ฉันทะ ความพอใจ ต้องการที่จะกระทำ ใฝ่ใจรักจะกระทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะกระทำให้ได้ผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป

2.2.2 วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

2.2.3 จิตตะ มีความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่กระทำและกระทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝั ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป

2.2.4 วิมังสา มีความคิดไตร่ตรอง ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่กระทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิธีแก้ไขปรับปรุง

2.3 หลักสังคหวัตถุ 4 คือ หลักแห่งการสงเคราะห์เกื้อกูลกันในสังคมชุมชนที่มีคนต่างระดับกันไม่ว่าจะเป็นด้านฐานะ ความเป็นอยู่ รูปแบบการดำเนินชีวิต ในสังคมหนึ่งย่อมจะต้องมีความบกพร่องและมีส่วนเกินทางด้านทรัพย์สินและเครื่องดำเนินชีวิตอยู่ไม่มากนักน้อยดังนี้

2.3.1 ทาน การแบ่งปัน ธรรมะข้อนี้เป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะมีการเอื้ออาทรต่อกัน คือ การหยิбыื่นให้แก่กันและกัน ซึ่งการหยิбыื่นให้กันและกันนั้นอยู่ที่ใจที่จะเสียสละออกไปมากกว่าการถูกบังคับด้วยระบอบทางการเมือง ดังนั้น จะเห็นว่าความละเอียดอ่อนในเรื่องนี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ

- ระบอบธรรมาธิปไตย มองทานหรือการให้แบ่งปันเป็นเรื่องปัจเจกชนที่มองดูที่ใจหรือการเอื้ออาทรต่อกันเป็นหลัก

- ระบอบประชาธิปไตย มองทานที่การเฉลี่ยผลประโยชน์ทางด้านภาษีที่เก็บได้ในแต่ละปี

- ระบอบสังคมนิยม มองทานที่การบังคับใช้ทางกฎหมาย หรือการยึดจากปัจเจกชนมาเป็นของรัฐหรือส่วนรวม เป็นต้น

2.3.2 ปิยวาจา การพูดด้วยคำอันเป็นที่รัก ธรรมะข้อนี้มุ่งไปที่การสื่อสารกันในระดับต่าง ๆ เพื่อมีความเข้าใจร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมหากไม่มีปิยวาจาที่มีองค์ประกอบเหล่านี้คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อต่อกัน สังคมนั้นก็จะมีความหวาดระแวงต่อกัน

2.3.3 อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ธรรมะข้อนี้มุ่งไปที่การดำรงตนให้มีประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือสังคม

2.3.4 สมานัตตตา การทำตนให้เป็นคนเสมอดันเสมอปลาย ธรรมะข้อนี้มุ่งไปที่การประพฤติตนเองที่วางตัวตนให้เสมอดันเสมอปลาย หรือการเป็นผู้ประสานงานที่ดีต่อสังคมชุมชนองค์กรที่ตัวเองสังกัดอยู่ ไม่เป็นคนยุ้งทำให้คนในสังคมแตกแยกกัน

2.4 ติฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันทันที คือ สามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนเป็นแนวทางของนโยบายที่ดีได้ว่าจะเน้นให้กับสังคมประกอบด้วย

2.4.1 อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความหมั่น ขยันในการประกอบสัมมาอาชีพ

2.4.2 อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักเก็บออมทรัพย์สินที่หามาได้

2.4.3 กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนที่เป็นคนดี

2.4.4 สมชีวิตา รู้จักการใช้จ่ายให้มีความพอดีกับรายรับ

2.5 จักร 4 คือ หลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง หลักธรรมที่นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามจุดหมาย ได้แก่

2.5.1 ปฏีรูปเทสवास การอยู่ในสถานที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

2.5.2 สัมปยุตตสัมปยุตต การคบหาสมาคมกับคนดี

2.5.3 อุตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ การตั้งจิตมุ่งหมาย การนำตนและองค์กรไปถูกทาง

2.5.4 ปุพเพตปญญาตา ความเป็นผู้กระทำความดีไว้มาก่อนแล้ว การมีพื้นเพดี การได้สร้างคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น โดยปริยายในระดับองค์กร หมายถึง การมีการวางแผนไว้ดี มีนโยบายที่ดี เป็นต้น

2.6 หลักอภิปรินิยธรรม 7 ธรรมข้อนี้เน้นความสามัคคี หากทำได้อย่างจริงจัง ย่อมทำให้องค์กรนั้น ๆ เข้มแข็ง มั่นคงและเจริญก้าวหน้า ไม่มีปัญหาทางการบริหารจัดการใด ๆ คือ

2.6.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

2.6.2 เมื่อประชุมก็พร้อมเพียงกันประชุม เลิกประชุมพร้อมกัน พร้อมเพียงในการช่วยกิจการงานที่เกิดขึ้น

2.6.3 ไม่ถืออำภอใจบุญอุตุนิยในสิ่งที่ไม่สังคมไม่ได้บุญไว้ ไม่ถอนสิ่งที่ตกลงร่วมกันบุญไว้แล้ว

2.6.4 เคารพผู้เป็นใหญ่ที่เป็นประธานที่เป็นใหญ่ มีประสพการณ์มาก และเคารพเชื่อฟังแล้วถือปฏิบัติ

2.6.5 ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ข่มเหงรังแก ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

2.6.6 เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน อนุสรณ์สถาน อันเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนและทำการบูชาตามประเพณี

2.6.7 จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครองแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล

3. พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

3.1 หลักฆราวาสธรรม 4 คือ 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ และ 4) จาคะ สรุปได้ว่าหลักธรรมข้อนี้สามารถนำไปเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้เกิดความสำเร็จ ต้องมีความรักความพอใจในงาน ความเชื่อมั่นศรัทธาเป็นลำดับแรก จากนั้น ความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความเจ็บใจในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการเอาใจใส่จดจ่อกับงานที่ทำ ตลอดจน การพิจารณาการทำงานไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น บุคลากรในชุมชนสายงานใดก็ตามต้องมีสัจจะ ความจริงใจ หมั่นฝึกตนพัฒนาตน อดทนอดกลั้น เสียสละ มีน้ำใจกับสุจริตชน และผู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ การเอาหลักธรรมมาปฏิบัติอาจจะไม่เห็นผลในระยะอันสั้นต้องใช้ความอดทน

3.2 หลักอธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ และ 2) จิตตะ สรุปได้ว่าหลักธรรมข้อนี้เป็น การสร้างระบบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจที่จะทำงาน และมีความสุขกับงาน โดยกำหนดเป็น นโยบายและการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางแนวทางการ ทำงานเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการปรับปรุง นโยบายให้เกิดความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงได้ใช้ความรู้ การมีสมรรถนะ ความสามารถที่มีในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง หมั่นฝึกฝน ตนเอง เพื่อสามารถนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้กับงานพัฒนาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมการยอมรับนับ ถือตนเองและผู้อื่น และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชน การพัฒนาชุมชนด้วยความรู้ความสามารถอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม สามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดและการปฏิบัติได้

3.3 หลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน 2) อตถ และ 3) จริยา สรุปได้ว่าหลักธรรมข้อ นี้เป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ได้แก่ 1. ทาน คือ การให้ทั้งทานที่ให้ เป็นบุญ และทานที่ให้เป็นคุณ 2. ปิยวาจา คือ การพูดวาจาที่ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความชื่นใจ 3. อตถจริยา คือ ทำตนให้เป็นประโยชน์ แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม และ 4. สมานัตตตา คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด หลักธรรม 4 ประการนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจ ผู้คนในสังคมให้อยู่กันอย่างสันติสืบต่อไป

3.4 ญาณมิตตตต 4 คือ กัลยาณมิตตตต สรุปได้ว่าหลักธรรมข้อนี้เป็น การนำหลัก กัลยาณมิตตตตมาแก้ปัญหาชีวิต ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน มีที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี สมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติตาม หลักการบริหารครอบครัว ๆ จึงจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3.5 จักร 4 คือ 1) ปฐวี 2) สัมปฐวี 3) อตตสัมมาปณิธิ และ 4) ปุพเพกตปุญญตา สรุปได้ว่าหลักธรรมข้อนี้ คือ ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง นำไปสู่ เป้าหมายหลักเพื่อประยุกต์ใช้ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยการสนับสนุนส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ในชุมชน การร่วมกันทำความดีย่อมได้รับความสุขร่วมกัน และผู้ที่ทำบุญหรือกระทำความดีนั้น ยังได้รับความสุข ได้รับผลดีตอบแทนในขณะที่ทำนั้นด้วยความปิติยินดี ความสุขใจสบายใจที่ได้ กระทำความดี การได้รับคำยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีมีคุณธรรม การได้รับการปฏิบัติตอบที่ดี ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน ความสุขนั้นเป็นผลของความดี

3.6 หลักอธิปัตติ 7 คือ

3.6.1 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

3.6.2 เมื่อประชุมก็พร้อมเพียงกันประชุม เลิกประชุมพร้อมกัน พร้อมเพียงใน การช่วยกิจการงานที่เกิดขึ้น

3.6.3 ไม่ถืออำนาจใจบัญญัติในสิ่งที่สังคมไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ถอนสิ่งที่ตกลงร่วมกันบัญญัติไว้แล้ว

3.6.4 เคารพผู้เป็นใหญ่ที่เป็นประธานที่เป็นใหญ่มีประสบการณ์มากและเคารพเชื่อฟังแล้วถือปฏิบัติ

3.6.5 ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ข่มเหงรังแก ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

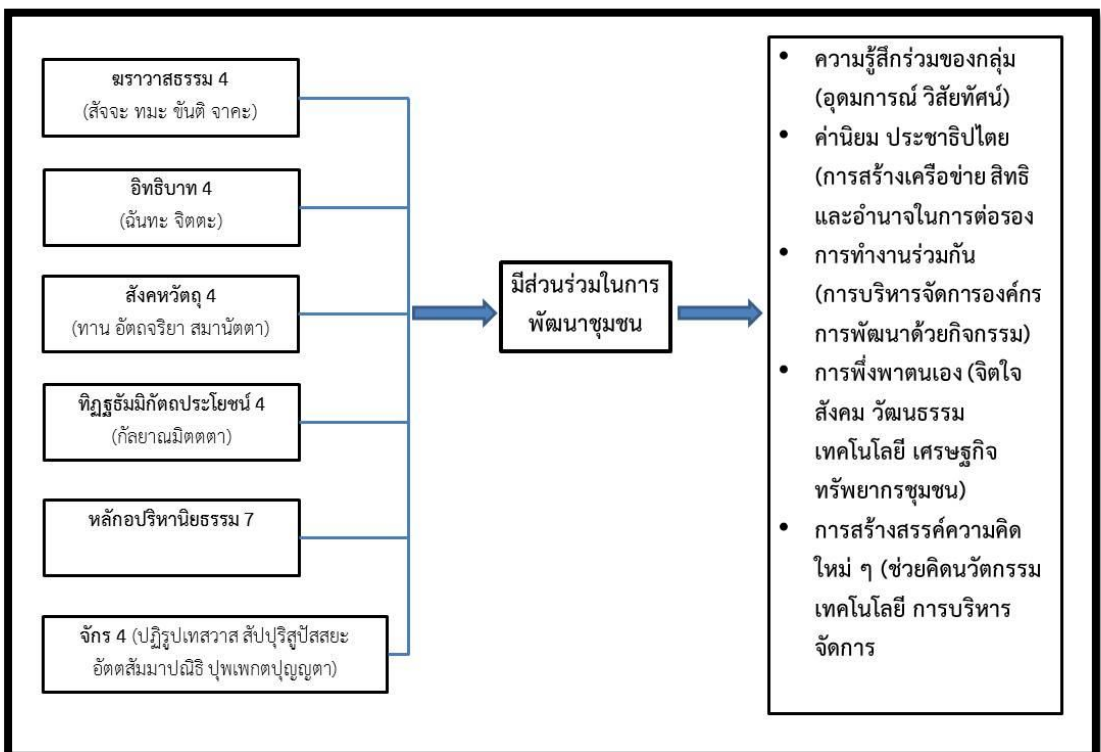
3.6.6 เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน อนุสรณ์สถาน อันเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนและทำการบูชาตามประเพณี

3.6.7 จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครองแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล

หลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ คือ อปริหานิยธรรม เป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง (พระครูสิริธรรมาภิรัต และสามารถ ทิพย์ฤทธิ์, 2560)

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

องค์ความรู้ใหม่

ความรู้สึกร่วมของการรวมกลุ่ม กลุ่มและเครือข่ายจะเป็นลักษณะของการรวมตัวกันของสมาชิกที่มีความคิดเห็นตรงกันและมีเป้าหมายร่วมกันชัดเจน การรวมกลุ่มกันก็เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน ซึ่งเมื่อตั้งใจจะร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมแล้ว กลุ่มนั้นก็เกิดพลังขึ้น หากมีการจัดตั้งกลุ่มที่เป็นระบบทั้งโครงสร้างและการทำงาน ก็จะทำให้กลุ่มนั้นได้รับความเชื่อถือในชุมชนและสังคม รวมถึงกลุ่มอื่น ๆ ด้วย เมื่อกลุ่มสามารถขยายกิจกรรมออกไปได้กว้างขวางกลุ่มนั้นก็จะมีพัฒนาการจากที่เป็นการรวมแบบกลุ่มเล็ก ๆ กลายเป็นกลุ่มใหญ่ในระบบเครือข่าย (Network) ในที่สุด ซึ่งทำให้กลุ่มและเครือข่ายเหล่านั้นมีพลังต่อรองในชุมชน และสามารถใช้พลังของกลุ่มผลักดันงานพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท้องถิ่นและทรัพยากรได้เป็นอย่างดี

ค่านิยมประชาธิปไตย ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม (เช่น ระบอบราชาธิปไตย, ระบอบเผด็จการทหาร, ระบอบอำมาตยาธิปไตย) ซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนเดียว หรือโดยคนกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (เรียกว่า พวกอภิสิทธิชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมือง ผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกัน เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่จะสร้างควมมีประสิทธิภาพ(ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ) และความเป็นธรรม ได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยม ในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยม อาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลาน หรือพรรคพวกเขา ที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสาย หรือการแต่งตั้งจะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพ เพราะว่าการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุล มักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน ระบอบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่า และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่ใช้สักรั้วแค้มมีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อเสียงขายเสียง การโกง การใช้อำนาจและระบบอุปถัมภ์

การทำงานร่วมกัน เป็นวิธีการทำงานกับชุมชนและวิธีการที่จะให้ชุมชนเข้าร่วมงานกับทำงาน การแสวงหาวิธีการที่หลากหลายในการทำงานในชุมชน ต้องมีบทบาทที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบ และมีความปรารถนาด้วยใจที่บริสุทธิ์ในการนำตนเองเข้าไปร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับประชาชน เข้าไปสำรวจค้นคว้าหาข้อมูลว่าตอนนี้ชุมชนมีปัญหาอะไร และต้องการอะไร ต้องหาข้อมูลพื้นฐานของความต้องการของชุมชน จึงเข้าไปทำงานความคิดกับชุมชนและต้องให้ชุมชนเกิดการปฏิบัติการ ปฏิบัติการเสร็จต้องทำงานทางความคิดกับชุมชน แล้วก็ปฏิบัติการ เป็นการศึกษาและปฏิบัติการ ต้องให้ชุมชนเห็นประโยชน์และคุณค่าของเราต้องได้ใจชุมชน

การพึ่งพาตนเอง แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง ลักษณะของชุมชนพึ่งตนเอง ประกอบด้วย 1) ด้านแนวคิดและวิธีคิด 2) ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่าย 3) ด้านการจัดการเริ่มจากสิ่งที่ทำได้เอง แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของชุมชนพึ่งตนเอง ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับสมาชิกของชุมชน พึ่งตนเองแทบทั้งสิ้น เช่น สมาชิกของนิคมฯ มีหลักคิดในการพัฒนาอาชีพการเกษตรโดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับอาชีพที่ชุมชนกระทำอยู่โดยมีการเรียนรู้ โดยการศึกษาด้วยตนเอง การเรียนรู้จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชุมชน เป็นต้น การเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว เป็นการกระทำด้วยตนเองทั้งสิ้น

การสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ การสร้างสรรค์พลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ พลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้ ถ้าพลังที่ซ่อนเร้นเหล่านี้ได้รับการพัฒนา การสร้างสรรค์ความเจริญ ให้แก่ชุมชนในทุก ๆ ด้านพร้อมกัน ประสิทธิภาพการพัฒนาชุมชนจึงยึดถือว่า ถ้าเรายังช่วยให้ประชาชนได้บรรลุถึงความปรารถนาหรือความสุขในชีวิตได้มากเท่าใด ก็ยังเป็นสิ่งที่ตั้งงามเท่านั้นและการช่วยเหลือ ในลักษณะนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของเพื่อนมนุษย์ในสังคมด้วยกัน

อภิปรายผล

พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น การนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ เพื่อเพิ่มพลังศักยภาพของชุมชนนั้น ในปัจจุบัน คือ การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา คือ (1) ด้านเทคโนโลยี (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (4) ด้านจิตใจ และ(5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่วนหลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักสังคหัตถ์ 4 ทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 จักร 4 และหลักอภิธานิธรรม 7 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2553) และในส่วนของพุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา ได้แก่ พุทธศาสนิกชนต้องมีความรู้จักพอประมาณ พระพุทธองค์ ทรงตรัสไว้แก่ ภิกษุว่า ภิกษุควรรู้จักประมาณในการรับและการบริโภค ในที่นี้ก็เพื่อจะให้ภิกษุนั้นเป็นผู้พอใจ ตามที่ตนมีตนได้ก็เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักการสำหรับ เป็นกรอบในการรับและการใช้จ่ายไม่ว่าจะเป็นแบบเข้มข้น หรือ แบบผ่อนปรน พระพุทธศาสนาสอนให้คนรู้จักในการรับ และการใช้จ่าย นั้นก็เพื่อให้คนเหล่านั้นพ้นทุกข์มีคนจำนวนมากที่เข้าถึงได้ (โลกุตตรสุข) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2558) แต่ก็มีคนจำนวนมากเช่นกัน ที่พอใจที่จะใช้ชีวิตแบบชาวโลก โดยแสวงหา ความสุขในโลกและยินดีที่ได้รับความสุขที่แฝงอยู่ในสุขแบบโลก (โลกียสุข) พระพุทธศาสนาใน ปัจจุบัน ได้ปรับเปลี่ยนการสอนไปจากอดีตที่มุ่งสอนให้หลุดพ้นเข้านิพพาน แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า พระพุทธศาสนาไม่สอนให้คนหลุดพ้นเข้าสู่นิพพาน พระพุทธศาสนายังมุ่งสอนให้คนหลุดพ้นเข้าสู่นิพพานเหมือนเดิม เพียงแต่หันมาสอนให้

สร้างสรรค์คนให้เป็นคนดีเพื่อความสงบสุขของสังคม และความสงบใจให้เป็นพื้นฐานให้กับบุคคลก่อนและร่วมกันพัฒนาชุมชนตามขั้นตอนที่ได้วางเอาไว้เพื่อที่จะให้เกิดความสามัคคีในชุมชนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและทำงานกันอย่างเป็นระบบ

สรุป

1. การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
 - 1.1 ด้านเทคโนโลยี การส่งเสริมยกระดับอุตสาหกรรมเดิม สร้างให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่ ด้วยการทำวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมร่วมกัน
 - 1.2 ด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์กรวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภค มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และรวมถึงการมีระบบคุณค่าด้วย
 - 1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อวิถีชีวิตเพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน พร้อมเผชิญกับ การเปลี่ยนแปลงในอนาคต การบูรณาการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.4 ด้านจิตใจ คุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ การสร้างความสุขแก่ส่วนร่วมนั่นเอง จะควบคู่ไปกับการพัฒนาทาง ปัญญาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปทำให้เกิดความสุข
 - 1.5 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน นำสู่การฝึกฝนและปัญญาให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา
2. หลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
 - 2.1 หลักธรรมาธรรม 4 ธรรมข้อนี้ เพื่อให้คนในองค์กรได้มีความสบายใจที่มีความจริงใจต่อกัน มีความอดทน มีการข่มจิตข่มใจและการเสียสละให้ปันสิ่งของแก่กันและกัน ประกอบด้วย (1) สัจจะ (2) ทมะ (3) ขันติ และ (4) จาคะ
 - 2.2 หลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จผลที่มุ่งหมายมี 4 ประการ ประกอบด้วย (1) ฉันทะ (2) วิริยะ (3) จิตตะ และ (4) วิมังสา
 - 2.3 หลักสังคหวัตถุ 4 คือ หลักแห่งการสงเคราะห์เกื้อกูลกันในสังคมชุมชน ที่มีคนต่างระดับกันไม่ว่าจะเป็นด้านฐานะ ความเป็นอยู่ รูปแบบการดำเนินชีวิต ในสังคมหนึ่งย่อมจะต้องมีความบกพร่องและมีส่วนเกินทางด้านทรัพย์สินและเครื่องดำเนินชีวิตอยู่ไม่มากก็น้อย ประกอบด้วย (1) ทาน (2) ปิยวาจา (3) อตถจริยา และ (4) สมานัตตตา

2.4 ทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันทันที คือ สามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนเป็นแนวทางของนโยบายที่ดี ได้ว่าจะเน้นให้กับสังคม ประกอบด้วย (1) อุฏฐานสัมปทา (2) อารักขสัมปทา (3) กัลป์ยาณมิตตตา และ (4) สมชีวิตา

2.5 จักร 4 คือ หลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง หลักธรรมที่นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามจุดหมาย ประกอบด้วย (1) ปฏีรูปเทสวาส (2) สปัปฐิสูปัสสยะ (3) อุตตสัมมาปณิธิ และ (4) ปุพเพกตปุญญตา

2.6 หลักการบริหารนิยธรรม 7 ธรรมข้อนี้เน้นความสามัคคี หากทำได้อย่างจริงจัง ย่อมทำให้องค์กรนั้น ๆ แข็งแรง มั่นคงและเจริญก้าวหน้า ไม่มีปัญหาทางการบริหารจัดการ ใด ๆ ประกอบด้วย (1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพียรกันประชุม เลิกประชุมพร้อมกัน พร้อมเพียรในการช่วยกิจการงานที่เกิดขึ้น (3) ไม่ถืออำนาจใจบัญญัติในสิ่งที่สังคมไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ถอนสิ่งที่ตกลงร่วมกันบัญญัติไว้แล้ว (4) เคารพผู้เป็นใหญ่ที่เป็นประธานที่เป็นใหญ่ มีประสบการณ์มาก และเคารพเชื่อฟังแล้วถือปฏิบัติ (5) ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ข่มเหงรังแก ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น (6) เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน อนุสรณ์สถาน อันเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนและทำการบูชาตามประเพณี และ (7) จัดการให้ความรักษา บำรุง คุ้มครองแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล

3. พุทธวิธีสำหรับการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

3.1 หลักธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ และ 4) จาคะ

3.2 หลักอหิสา 4 คือ 1) ฉันทะ และ 2) จิตตะ

3.3 หลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน 2) อุตถ และ 3) จริยา

3.4 ทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติ 4 คือ กัลป์ยาณมิตตตา

3.5 จักร 4 คือ 1) ปฏีรูปเทสวาส 2) สปัปฐิสูปัสสยะ 3) อุตตสัมมาปณิธิ และ 4) ปุพเพกตปุญญตา

3.6 หลักการบริหารนิยธรรม 7 ประกอบด้วย (1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพียรกันประชุม เลิกประชุมพร้อมกัน พร้อมเพียรในการช่วยกิจการงานที่เกิดขึ้น (3) ไม่ถืออำนาจใจบัญญัติในสิ่งที่สังคมไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ถอนสิ่งที่ตกลงร่วมกันบัญญัติไว้แล้ว (4) เคารพผู้เป็นใหญ่ที่เป็นประธานที่เป็นใหญ่ มีประสบการณ์มาก และเคารพเชื่อฟังแล้วถือปฏิบัติ (5) ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ข่มเหงรังแก ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น (6) เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน อนุสรณ์สถาน อันเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนและทำการบูชาตามประเพณี และ (7) จัดการให้ความรักษา บำรุง คุ้มครองแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเพิ่มพลังศักยภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ความรู้สึก

ร่วมของการรวมกลุ่ม ค่านิยมประชาธิปไตย การทำงานร่วมกัน การพึ่งพาตนเอง และการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ส่วนงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเน้นที่ความต้องการของประชาชนเป็นหลัก โดยเฉพาะการพัฒนาความคิดสติปัญญาทำให้เกิดการเรียนรู้สู่โลกภายนอก ชุมชนที่กว้างไกลและหลากหลาย ที่สำคัญควรมีการจัดอบรมให้การศึกษา และทำความเข้าใจใน แผนพัฒนาชุมชนชนบท และส่งเสริมการนำแนวคิดของชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนชนบท อันเป็นการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาอย่างแท้จริง

1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรหันมาให้ความสนใจใฝ่ใจบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนา ที่มีกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของไทยพร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณ เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากท่านเหล่านั้น จะเห็นได้จากการพัฒนาในอดีตของภาครัฐที่ไม่ทั่วถึง ทำให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวดลอดระยะเวลาเท่าที่ผ่านมาก็พอจะมองเห็นถึงข้อดีข้อด้อยของการดำเนินงานดังกล่าวพระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำชุมชนแม้จะไม่เป็นทางการแต่ก็สามารถทำงานเหล่านั้นให้ประสบผลสำเร็จได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับเสนอแนวทางพุทธวิธีในการเพิ่มพลังศักยภาพของชุมชน บ้านคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

2.1 ควรมีการศึกษาและบูรณาการการพัฒนาชุมชนระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นักพัฒนาในปัจจุบันเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ

2.2 ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆในชุมชน

2.3 ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของประเทศไทยในภาคอื่น ๆ เช่น ชุมชนพัฒนาดีเด่นในพื้นที่ต่าง ๆ หรือเพิ่มบริบทของพื้นที่อื่น ๆ ในการศึกษาวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

พระครูสิริธรรมภาณีรัตน์ และสามารณ ทิพย์ฤทธิ์. (2560). การศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของประชาชนตำบลบางศาลา อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 4(1), 62-75.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
โกมลคีมทอง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.
กรุงเทพมหานคร: ผลิตัฒม์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.